

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva

Výkon rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci č. 157/2017 *European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice*

Zpráva podaná českou vládou dne 28. března 2024

I. ÚVOD

Dne 17. června 2020 rozhodl Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) ve věci kolektivní stížnosti *European Roma Rights Centre (ERRC) a Mental Disability Advocacy Centre (MDAC) proti České republice*, že Česká republika porušuje článek 17 Evropské sociální charty („Charta“) tím, že umisťuje malé děti do dětských domovů pro děti do tří let věku, tzv. kojeneckých ústavů (nyní povětšinou nazývaných dětská centra). Výbor jednomyslně shledal, že:

- používání právní úpravy ústavní péče a provozování kojeneckých ústavů stanovené v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách („zákon o zdravotních službách“) nezaručuje náležitou ochranu a péči dětem do tří let věku;
- nebyla dosud přijata dostatečná opatření pro poskytování služeb dětem do tří let věku v rodinném prostředí a komunitním prostředí rodinného typu a k postupné deinstitucionalizaci stávajícího systému péče o nejmenší děti;
- nebyla přijata nezbytná opatření k zajištění práva na náležitou ochranu a vhodné služby péče o děti romského původu a děti se zdravotním postižením do tří let věku.

Výbor naopak neshledal, že by docházelo k diskriminaci dětí romského původu nebo dětí s postižením.

Dne 16. června 2021 přijal Výbor ministrů Rady Evropy doporučení [CM/RecChS\(2021\)15](#). S ohledem na stanovisko podané vládou k rozhodnutí Výboru dne 20. listopadu 2020 (DD(2021)44) doporučil České republice:

- pokračovat v započaté práci a přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění toho, aby aplikace právního rámce ústavní péče a dětských domovů pro děti do tří let věku podle zákona o zdravotní péči zaručovala odpovídající ochranu a péči dětem do tří let věku;
- přijmout vhodná opatření k poskytování služeb dětem mladším tří let v rodinném a komunitním prostředí rodinného typu a pokračovat v postupné deinstitucionalizaci péče o děti v raném věku;
- přijmout veškerá nezbytná opatření k zajištění práva na odpovídající ochranu a péči romským dětem a dětem se zdravotním postižením do tří let věku;
- v příští zprávě o opatřeních přijatých v návaznosti na rozhodnutí o kolektivní stížnosti uvést opatření přijatá v souladu s tímto doporučením.

II. IMPLEMENTACE ROZHODNUTÍ VÝBORU

Vláda si již před vydáním rozhodnutí Výboru byla vědoma nedostatků systému náhradní péče o děti do tří let věku a dlouhodobě se snažila minimalizovat počet malých dětí umístěných v ústavních zařízeních. Jednalo se o dvojí úsilí. Jednak se vláda snažila zabránit umisťování dětí do ústavní péče

obecně a zároveň se zaměřila na zastavení nerovných dopadů, které má ústavní péče na děti romského etnika a děti se zdravotním postižením.

Snahy o prosazení legislativních změny však nebyly úspěšné, a to navzdory doporučení řady mezinárodních orgánů, včetně [Výboru OSN pro práva dítěte](#). Novelizaci zákona o zdravotních službách, kterou by došlo ke zrušení dětských domovů pro děti do tří let věku, a stanovení věkové hranice, před jejímž dosažením nebude možné umístit dítě to ústavní výchovy, doporučoval i veřejný ochránce práv ve své [výroční zprávě za rok 2020](#).

Výrazný pokrok nastal až po zveřejnění rozhodnutí Výboru. K implementaci rozhodnutí byly přijaty dvě zásadní legislativní změny. Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci zejména s Ministerstvem zdravotnictví a dalšími odborníky připravilo dvě novely příslušných zákonů. Současně byla přijata celá řada doprovodných opatření za účelem rozšíření služeb dětem mladším tří let, včetně romských dětí a dětí se zdravotním postižením, v rodinném a komunitním prostředí rodinného typu. Cílem implementace rozhodnutí je zajistit dětem zejména do tří let věku, které se ocitnou mimo péči biologické rodiny, lepší podmínky pro jejich vývoj.

A. ZVEŘEJNĚNÍ ROZHODNUTÍ A INFORMOVÁNÍ DOTČENÝCH ORGÁNŮ

Ministerstvo spravedlnosti zveřejnilo překlad rozhodnutí na svých [internetových stránkách](#) a jeho shrnutí ve [Zpravodaji kanceláře vládního zmocněnce č. 4/2020](#). Současně byly překlad rozhodnutí i jeho shrnutí zaslány Ústavnímu soudu, krajským soudům, Ministerstvu práce a sociálních věcí, Ministerstvu zdravotnictví, Úřadu vlády, veřejnému ochránci práv, krajům a všem dalším dotčeným orgánům, které se zabývají danou problematikou. Prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí byly informovány všechny orgány sociálně-právní ochrany dětí.

O rozhodnutí Výboru a jeho důsledcích pro praxi byli opakovaně informováni opatrovníčtí soudci na vzdělávacích akcích [Justiční akademie](#).

B. PLÁN IMPLEMENTAČNÍCH PRACÍ

Poradní orgán vládního zmocněnce, [Kolegium expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a implementaci Evropské úmluvy o lidských právech](#), se poprvé výkonem rozhodnutí Výboru zabývalo na svém [jednání dne 13. května 2021](#).

Počty dětí v dětských domovech pro děti do tří let věku klesaly, avšak stále jich k počátku roku 2021 bylo více než 200. Součástí opatření přijatých v krátkodobém horizontu bylo zejména pravidelné mapování počtu dětí umístěných do dětských domovů pro děti do tří let věku s důrazem na počet dětí do tří let věku v těchto zařízeních se nachází rovněž děti starší tří let), včetně dětí umístěných na tzv. dobrovolný pobyt, tj. na základě dohody s rodiči. Dále se vláda soustředila na zamezení těchto dobrovolných pobytů, za současného posílení terénních sociálních služeb a alternativních forem péče včetně např. umístění dítěte spolu s rodičem.

Součástí opatření přijatých v dlouhodobém horizontu byla postupná transformace dětských domovů pro děti do tří let věku s cílem neumísťovat malé děti, zejména děti do tří let věku, do ústavních zařízení. Žádoucí bylo v této souvislosti nastavení věkových hranic pro umístování dětí do ústavních zařízení, aby bylo zajištěno, že byt bude zrušena služba dětský domov pro děti do tří let věku v zákoně o zdravotních službách, malé děti nebudou i nadále umístovány do jiných typů ústavní péče (např. domovy pro osoby se zdravotním postižením). Dále bylo v plánu usilovat o posílení preventivních sociálních služeb a alokování příslušného objemu finančních prostředků na tyto služby a přijetí cílených opatření na zlepšení situace v oblasti poskytování vhodných služeb péče v rodinném prostředí a komunitním prostředí rodinného typu pro skupiny zranitelných dětí, jakými jsou děti s postižením a děti romského původu. Nezbytnou součástí implementace bylo přijetí legislativních opatření, která by zcela

zamezila umístování dětí do tří let věku, a to všech dětí včetně romských dětí a dětí se zdravotním postižením, do dětských domovů pro děti do tří let věku.

Kolegium expertů se výkonem rozhodnutí Výboru zabývalo rovněž na jednáních konaných ve dnech [15. listopadu 2022](#) a [5. září 2023](#).

C. ZÁSADNÍ LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

1. NOVELA ZÁKONA ÚČINNÁ OD 1. LEDNA 2022

Úsilí o implementaci rozhodnutí bylo v první vlně završeno dne 8. října 2021, kdy byla ve Sbírce zákonů publikována novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí („zákon o sociálně-právní ochraně dětí“) a dalších souvisejících zákonů. Tato novela [č. 363/2021 Sb.](#) účinná od 1. ledna 2022 mj. (i) výrazně omezila umístování malých dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku; (ii) zavedla povinný souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí s umístěním dítěte do dětského domova pro děti do tří let věku na základě dohody s rodiči a (iii) navýšila odměny pěstounům.

S cílem postupné deinstitucionalizace dětí do tří let věku byl novelizován § 43 zákona o zdravotních službách tak, že umístování dětí do dětských domovů pro děti do tří let věku bylo omezeno pouze na situaci, kdy jejich zdravotní stav vyžaduje dlouhodobou lůžkovou péči (nepostačuje péče ambulanti), a byla vypuštěna možnost umístění dítěte do tohoto zařízení z důvodu jeho ohrožení nevhodným sociálním prostředím. Současně bylo v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních zakotveno, že předběžné opatření, kterým se nařizuje umístění dítěte do náhradní péče mimo jeho vlastní rodinu, může soud vydat výlučně na návrh příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. To znamená, že takové předběžné opatření soudu nemůže být vydáno na návrh jiných osob, orgánů či zařízení (včetně rodičů dítěte) ani samotným soudem bez návrhu.

Novela rovněž reagovala na kritiku Výboru ohledně tzv. dobrovolných pobytů dětí v dětských domovech pro děti do tří let věku, tj. přijetím dítěte do uvedeného zařízení na základě smlouvy s rodiči. Nově bylo zavedeno, že k takovému umístění je nutný souhlas orgánu sociálně-právní ochrany dětí, o jehož vydání musí být požádáno nejpozději do tří pracovních dnů od umístění dítěte do zařízení. O udělení souhlasu orgánu sociálně-právní ochrany dětí anebo o jeho zamítnutí pak musí být rozhodnuto nejpozději do osmi dnů od podání žádosti. Cílem tohoto opatření je jednak to, aby byl místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí vždy bezodkladně informován o smluvním umístění dítěte do zařízení a o důvodech uzavření smlouvy, jednak to, aby bylo zajištěno bezodkladné ukončení smluvního pobytu dítěte v zařízení v případě, že orgán sociálně-právní ochrany neshledá dostatečně vážné a objektivní důvody ke smluvnímu pobytu dítěte v ústavním zařízení.

Pokud jde o podporu výkonu pěstounské péče a navýšování počtu pěstounů, v rozmezí let 2022 až 2024 došlo na základě novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nařízení vlády k výraznému navýšení jak dávek pěstounské péče, tak i státního příspěvku na výkon pěstounské péče. V případě odměny pěstouna, která náleží pěstounům vykonávajícím nezprostředkovanou pěstounskou péči, došlo k navýšení měsíční částky odměny v průměru o 1/3 až 1/2 v závislosti na počtu svěřených dětí a jejich zdravotním stavu. Např. základní částka odměny pěstouna, která náleží za péči o jedno dítě, byla v případě tzv. dlouhodobých pěstounů navýšena o 57 % a v případě tzv. přechodných pěstounů dokonce až o 70 %. Významně byly navýšeny rovněž odměny náležející pěstounům pečujícím o děti se zdravotním znevýhodněním, a to nově i v případě pěstounů pečujících o děti závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost). Zároveň byly částky odměny pěstouna stanoveny prostřednictvím násobků minimální mzdy za měsíc, což znamená, že jakákoliv valorizace měsíční minimální mzdy s sebou automaticky přináší i zvýšení částek odměny pěstouna. Jednorázový příspěvek při převzetí dítěte náležející pěstounům na pokrytí prvotních nákladů spojených se svěřením dítěte do jejich péče byl navýšen o 35 %. Měsíční příspěvek na úhradu potřeb dítěte, který nezaopatřeným dětem

svěřeným do pěstounské péče nahrazuje výživné od rodičů a jehož částky jsou odstupňovány v závislosti na věku a zdravotním stavu dítěte, byl v uplynulých dvou letech valorizován o 27 %. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče, který je určen k pokrytí nákladů na poskytování pomoci a podpory pěstounů ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pověřených doprovázejících organizací, včetně nákladů na výpomoc se zajištěním osobní péče, odbornou poradenskou pomoc, respitní péči nebo průběžné vzdělávání, byl od roku 2022 navýšen zhruba o 12 %, a to konkrétně na částku 59 400 Kč za kalendářní rok (z původní částky 48 000 Kč).

2. AKTUÁLNÍ NÁVRH NOVELY PŘÍSLUŠNÝCH ZÁKONŮ

V rámci aktuálně projednávaného vládního návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících zákonů se nově navrhuje:

- **úplné zrušení právní úpravy dětských domovů pro děti do tří let věku v zákoně o zdravotních službách a ukončení jejich činnosti ke dni 31. prosinci 2024;**
- zvýšení věkové hranice pro poskytování pobytových služeb nejmladším dětem v úpravě výchovných opatření soudu a v úpravě zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc ze tří let na čtyři roky tak, aby byla věková hranice nastavena shodně s úpravou § 48 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách („zákon o sociálních službách“), a zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči (s účinností od 1. ledna 2025);
- **zakotvení bezvýjimečného zákazu pro poskytování pobytových služeb dětem do čtyř let věku v domovech pro osoby se zdravotním postižením** – zrušení výjimky pro děti mladší čtyř let závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III a IV (s účinností od 1. ledna 2026);
- stanovení výjimky z úplného zákazu poskytování pobytových služeb zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc nejmladším dětem tak, že by zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dětem do čtyř let věku mohlo poskytovat ochranu a pomoc jednak po omezenou dobu nejdéle jednoho měsíce, jednak v případě sourozenecké skupiny (s účinností od 1. ledna 2025).

Kolegium expertů na svém [jednání konaném dne 5. září 2023](#) uvítalo informace o předloženém návrhu novely zákony. Kolegium podpořilo nezbytnost zrušení § 43 a 44 zákona o zdravotních službách a definitivního ukončení služby dětský domov pro děti do tří let věku v co nejbližším možném termínu, nejpozději od 1. ledna 2025.

Výše uvedenou novelu přivítal rovněž vládní Výbor pro práva dítěte, který ve svém [podnětu](#) Radě vlády pro lidská práva ze dne 26. dubna 2023 vyzval Radu, aby doporučila vládě doplnit návrh novely o zamezení nařizování ústavní péče u dětí předškolního věku do sedmi let se stanovením pětiletého přechodného období pro adaptaci systému a ukončit činnost dětských domovů pro děti do tří let věku nejpozději od 1. ledna 2025. Současně Výbor pro práva dítěte doporučil usilovat o co nejrychlejší schválení novely. V návaznosti na podnět Výboru pro práva dítěte přijala Rada vlády pro lidská práva dne 27. dubna 2023 [usnesení](#) k věkové hranici a ukončení služby dětský domov pro děti do tří let věku.

Návrh novely zákona schválila vláda dne 4. října 2023 svým [usnesením č. 734](#).

Návrh novely zákona byl následně předložen k projednání Parlamentu ČR. Aktuálně je projednáván jakožto [sněmovní tisk č. 573](#) v Poslanecké sněmovně. Dne 13. prosince 2023 byl návrh schválen Poslaneckou sněmovnou v prvním čtení.

Na základě pozměňovacího návrhu, schváleného [usnesením Výboru pro sociální politiku Poslanecké sněmovny ČR ze dne 14. února 2024](#), se navrhuje provedení následujících změn a doplnění ve vládním návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a dalších souvisejících zákonů:

- prodloužení nejdelší doby, po kterou by bylo přípustné poskytovat ochranu a pomoc zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc dětem do 4 let věku, z jednoho měsíce až na celkovou dobu nepřesahující zpravidla 2 měsíce;
- odložení účinnosti bezvýjimečného zákazu poskytování pobytových služeb dětem do čtyř let věku v domovech pro osoby se zdravotním postižením na 1. ledna 2027;
- **zvýšení věkové hranice pro umístování dětí do všech forem náhradní ústavní péče** (zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, domovy pro osoby se zdravotním postižením, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy) na základě předběžného opatření soudu, výchovného opatření soudu, rozsudku o nařízení ústavní výchovy nebo smlouvy, a to ze čtyř let **na sedm let věku** (s účinností od 1. ledna 2028).

Návrh novely zákona se aktuálně nachází [před druhým čtením Poslaneckou sněmovnou](#).

Po schválení návrhu novely zákona nebude v České republice možné umísťovat děti do tří, resp. do čtyř let věku do ústavních zařízení. Uvedený zákaz se týká všech dětí bez rozdílu, tj. včetně romských dětí a dětí se zdravotním postižením. Návrh novely zákona definitivně ruší Výborem kritizovanou právní úpravu dětských domovů pro děti do tří let věku v § 43 a 44 zákona o zdravotních službách. Nadto návrh novely zavádí nad rámec rozhodnutí Výboru věkovou hranici sedmi let pro umístování dětí do ústavních zařízení.

D. OPATŘENÍ DOPROVÁZEJÍCÍ LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

1. PODPORA PREVENCE ODEBÍRÁNÍ DĚTÍ Z RODIN

Vyjma výše uvedených legislativních změn a podpory navyšování počtu pěstounů byla na podporu prevence odebírání dětí z rodin přijata celá řada dalších opatření. Podpora prevence odebírání dětí z péče rodičů a podpora deinstitucionalizace náhradní péče o děti byla a je předmětem několika projektů realizovaných Ministerstvem práce a sociálních věcí. Jednalo se zejména o projekt „Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice“, realizovaný v období od října 2018 do konce roku 2022. Součástí tohoto projektu byly zejména aktivity zaměřené na:

- vytváření krajských modelů sítě služeb pro rodiny s dětmi a pro rodiny dětí, které jsou umístěny v náhradní ústavní péči, s důrazem na preventivní služby za účelem zajistit maximálnímu počtu dětí zachování rodičovské péče, a tím přispět ke snížení celkového počtu dětí umístěných v ústavní péči;
- přehodnocení situace dětí, které se v době realizace projektu nacházely v ústavní výchově s cílem
 - identifikovat děti, u kterých nejsou naplněny důvody pro jejich pobyt v ústavní výchově a jejichž výchovu je možné zabezpečit ve vlastním nebo náhradním rodinném prostředí;
 - nastavit naplánování opatření ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, rodičů a dalších zainteresovaných aktérů tak, aby byly postupně vytvořeny podmínky pro odchod dítěte z ústavní výchovy;
 - posoudit rozsah a obsah sociálních a navazujících služeb pro rodiny s dětmi, které budou potřebné pro bezpečné setrvání dítěte v rodině po návratu z ústavní výchovy;

- posoudit úroveň spolupráce ústavního zařízení, orgánu sociálně-právní ochrany dětí a rodiny, resp. dítěte (tj. úroveň případové práce);
- systematické osobní návštěvy dětí v ústavních zařízeních, zařízeních spadajících do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí (domovy pro osoby se zdravotním postižením, v nichž jsou umístěny děti mladší 18 let, a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc), resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy) a resortu Ministerstva zdravotnictví (dětská centra, dětské domovy pro děti do tří let).

V rámci projektu byla provedena revize 5 297 vyhodnocení situace dítěte a individuálních plánů ochrany dítěte, byly uskutečněny návštěvy více než 200 ústavních zařízení, v nichž bylo provedeno více než 1 500 rozhovorů s dětmi a pracovníky zařízení, a bylo realizováno 136 workshopů pro 1 600 zaměstnanců orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Dalším výstupem projektu byla metodika strukturovaného vyhodnocování a IPOD (individuální plán ochrany dítěte) specificky zaměřená na téma ústavní výchovy, která byla distribuována všem pracovníkům orgánů sociálně-právní ochrany dětí a ústavních zařízení za účelem osvojení jednotného přístupu k vyhodnocování a IPOD dětí, které nebyly do projektu a též pro děti, u nichž je nařízení ústavní výchovy teprve zvažováno.

V aktuálním programovém období jsou ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí realizovány projekty „*Sjednocení přístupu k ohroženým dětem*“ a „*Standardizace procesu zabezpečení náhradní rodinné péče o děti*“. Cílem projektu „*Sjednocení přístupu k ohroženým dětem*“ je nastavení optimálního modelu a základních standardů, procesů a postupů multioborové spolupráce napříč resorty při poskytování ochrany a pomoci ohroženým dětem, implementace metod pro zajištění participace dětí v klíčových oblastech jejich života a vytvoření krajského standardu sítě služeb pro děti a krajského střednědobého multioborového plánu služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny pro každý ze zapojených krajů. V rámci projektů jsou pořádány rovněž rozvojové programy pro vedoucí pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí a workshopy a výcviky k tématu rodičovských kompetencí.

Předmětem projektu „*Standardizace procesu zabezpečení náhradní rodinné péče o děti*“ je zefektivnění a zjednodušení procesu zprostředkování náhradní rodinné péče pro ohrožené děti, jakož i propojení kompetencí zájemců a zájemkyň o poskytování náhradní rodinné péče s potřebami dětí. Zvláštní pozornost je věnována možnostem zabezpečení náhradní rodinné péče pro děti se specifickými potřebami a zatraktivnění výkonu pěstounské péče pro potenciální zájemce a zájemkyně z řad široké veřejnosti. Aktuálně je kromě jiných aktivit prováděno pilotní ověření strukturované zprávy orgánu sociálně-právní ochrany dětí o zájemci o náhradní rodinnou péči, do kterého je zapojeno 8 krajů a 29 obcí s rozšířenou působností.

2. PODPORA DĚTÍ ODLIŠNÉHO ETNIKA A DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

V rámci projektu „*Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice*“ byla v roce 2022 zpracována a publikována [Analýza potřeb dítěte v kontextu pobytové péče](#), jejíž součástí je kapitola věnovaná tvorbě krajských modelů sítě pro děti a rodiny, s důrazem na preventivní služby pro rodiny s dětmi v ústavní péči a rodiny ohrožené odebráním dítěte, včetně služeb sociálně-zdravotního pomezí. Tato analýza navazuje na materiály, které byly výstupem dřívějšího projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „*Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*“, jako jsou zejména [Průvodce síťováním služeb pro děti a jejich rodiny](#) a [Optimální model minimální sítě služeb pro děti a jejich rodiny na úrovni obce s rozšířenou působností](#) z roku 2019.

Pro pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí byl v rámci projektu „*Podpora systémových změn v oblasti služeb péče o ohrožené děti, mladé lidi a rodiny v České republice*“ zpracován metodický materiál [Pomocný nástroj k vyhodnocování situace mladších dětí \(do 10 let věku\)](#) a [Pomocný nástroj k vyhodnocování situace dětí se zdravotním postižením](#).

V úpravě vyhlášky Ministerstva práce a sociálních věcí č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, bylo s účinností od 1. ledna 2022 v § 3 odst. 1 doplněno, že povinnou součástí odborné přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče je rovněž téma poznání a naplňování specifických potřeb zvláště zranitelných skupin dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin nebo dětí, které zažily týrání, zneužívání nebo zanedbávání. Další nově doplněnou součástí odborných příprav žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče je rovněž téma identity dítěte v náhradní rodinné péči.

Za účelem posílení podpory pěstounské péče o děti se zdravotním postižením byly od roku 2022 významně valorizovány částky odměny pěstouna i příspěvku při pěstounské péči, které náleží pěstounům a poručníkům pečujícím o děti závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni závislosti II (středně těžká závislost), stupni III (těžká závislost) a stupni IV (úplná závislost). Stejně tak byly valorizovány i částky příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči, který náleží ve zvýšených částkách dětem závislým pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I až IV vedle příspěvku na péči podle zákona o sociálních službách. Zcela nově pak byl od roku 2022 zakotven nárok na zvýšenou částku odměny pěstouna v případě pěstounů a poručníků pečujících o dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost) a v případě pěstounů na přechodnou dobu, kteří pečují alespoň o jedno svěřené dítě ve stupni závislosti I (navýšení odměny o 90 % oproti stavu do roku 2022) nebo alespoň o jedno dítě ve stupni závislosti II až IV (navýšení odměny o 108 %). Tím byl jednak odstraněn dřívější neakceptovatelný stav, kdy pěstounům na přechodnou dobu náležela jednotná částka odměny pěstouna bez ohledu na počet svěřených dětí a jejich zdravotní stav, jednak byla posílena motivace přechodných pěstounů k přijímání dětí se zdravotním znevýhodněním a sourozeneckých skupin.

3. CELOSTÁTNÍ SDÍLENÝ SEZNAM PĚSTOUNŮ NA PŘECHODNOU DOBU

Celostátní sdílený seznam pěstounů na přechodnou dobu, který spravuje a zastřešuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, byl v plném rozsahu zprovozněn k 1. únoru 2024, kdy do něj byla vložena data od všech krajských úřadů. K tomuto datu bylo v seznamu evidováno celkem 879 přechodných pěstounů, což je o 144 více přechodných pěstounů oproti stavu k 1. lednu 2022. Z celkového počtu 879 pěstounů na přechodnou dobu uvedlo 406 pěstounů, že je připraveno také k zajišťování tzv. neodkladné péče o ohrožené děti v krizových situacích, kdy se některé dítě ocitne bez jakékoliv péče nebo bez péče přiměřené jeho věku. Tato neformální neodkladná péče, kterou mohou zajišťovat přechodní pěstouni pouze na základě žádosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, představuje od roku 2022 novou alternativu k umístění ohrožených dětí do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo jiného typu pobytového zařízení.

Od podzimu 2023 zprovoznilo Ministerstvo práce a sociálních věcí rovněž celostátní sdílený seznam žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče, který jednotlivým krajským úřadům umožňuje, aby i v jiných krajích operativně vyhledávaly vhodné pěstouny nebo osvojitele pro děti, pro které se nedaří zprostředkovat náhradní rodinu v jejich domovském kraji.

4. POSTUPNÁ TRANSFORMACE DĚTSKÝCH DOMOVŮ PRO DĚTI DO TŘÍ LET VĚKU

V některých krajích probíhají postupné transformace dětských domovů pro děti do tří let věku, resp. transformace služeb. Např. [Liberecký kraj](#) zřídil v dětském centru dvě nové sociální služby – sociální rehabilitaci a denní stacionář pro děti se zdravotním znevýhodněním. [Olomoucký kraj](#) schválil transformaci dětského domova pro děti do tří let věku na domov pro osoby se zdravotním postižením komunitního typu od roku 2024. Současně budou v domově pro osoby se zdravotním postižením poskytovány i některé další sociální služby, jako je sociální rehabilitace nebo odlehčovací služba. Vedení některých krajů zatím definitivně nerozhodlo o způsobu transformace. Jedná se o postupný proces, který v řadě krajů dosud nebyl naplněn.

5. POČTY DĚTÍ V DĚTSKÝCH DOMOVECH PRO DĚTI DO TŘÍ LET VĚKU

Z [výzkumné zprávy](#) nevládní organizace LUMOS v kojeneckých ústavech z října 2020 vyplývá, že za pouhé dva roky mezi lety 2018 a 2020 došlo k poklesu počtu dětí v kojeneckých ústavech o téměř 100 dětí. Nejvíce se přitom snížil počet dětí do tří let (včetně), kvůli kterým byly kojenecké ústavy primárně zřizovány, a to o přibližně 180 dětí (40 %). Zatímco v roce 2018 bylo ve všech kojeneckých ústavech 441 dětí mladších tří let, do roku 2020 tento počet klesl na 265 dětí

V rámci implementace rozhodnutí Výboru Ministerstvo práce a sociálních věcí opakovaně oslovuje vedení dětských domovů pro děti do tří let věku za účelem zmapování aktuálního počtu dětí do tří let věku a zjištění dalších údajů. Ze [závěrečné zprávy](#) z roku 2022 vyplývá, že i v letech 2021 a 2022 pokračoval trend úbytku počtu nejmenších dětí v dětských domovech pro děti do tří let věku. Mezi lety 2018 a 2022 se snížil počet dětí ve věku do tří let o 69 %.

Ze [závěrečné zprávy](#) z roku 2023 vyplývá, že do těchto zařízení jsou umisťovány i děti starší tří let věku, pouze třetina z dětí v dětských domovech pro děti do tří let věku (142 dětí) byly děti do tří let věku (včetně).

Situace v jednotlivých dětských domovech pro děti do tří let věku je průběžně řešena na metodických konzultacích Ministerstva práce a sociálních věcí se zástupci krajských úřadů, naposledy dne 6. února 2024.

6. NOVÝ ZÁKON O OCHRANĚ DĚTÍ A PODPOŘE RODIN

Ministerstvo práce a sociálních věcí připravuje [návrh zákona o ochraně dětí a podpoře rodin](#), který by nahradil mnohokrát novelizovaný a překonaný zákon o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1999. Návrh vzniká ve vzájemné spolupráci ministerstva a odborné veřejnosti. V rámci zasedání pracovních skupin je rovněž diskutována otázka věkových hranic pro umisťování dětí do ústavní péče.

Kolegium expertů na svém [jednání konaném dne 5. září 2023](#) uvítalo informace o chystaném návrhu zákona o ochraně dětí a podpoře rodin a vyslovilo se pro zakotvení věkových hranic pro umisťování dětí do ústavní péče

V lednu 2024 byly dokončeny věcné zásady nové právní úpravy ochrany dětí a podpory rodin, které byly předloženy k posouzení vedení ministerstva. Aktuálně jsou hlavní teze těchto věcných zásad prezentovány a projednávány i na politické úrovni.

V případě dětí do tří let věku počítají věcné zásady nové právní úpravy s tím, že pro rodiny těchto dětí budou určeny tzv. služby ochrany dětí a podpory rodiny, které budou poskytovány na smluvním základě registrovanými poskytovateli služeb a které budou zahrnovat zejména:

- poskytování poradenství a přímé pomoci dětem a rodičům k předcházení vzniku nepříznivé sociální situace nebo ohrožení dítěte;
- pomoc rodičům při výkonu práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a při řešení nepříznivé sociální situace;
- pomoc při ochraně práv, nároků a oprávněných zájmů dítěte;
- pomoc dětem při zajišťování jejich sociálních, vzdělávacích a dalších potřeb;
- poskytování neodkladné péče o dítě;
- zajištění okamžité (krizové) pomoci rodičům.

Jedná se o služby zajišťované převážně ve vlastním sociálním prostředí dítěte. Vedle služeb ochrany dětí a podpory rodin bude možné dětem do tří let věku poskytovat rovněž služby přechodné nebo dlouhodobé pěstounské péče na základě rozhodnutí soudu.

III. ZÁVĚR

Česká republika si je dlouhodobě vědoma nevhodného umístování dětí do tří let věku do dětských domovů pro děti do tří let věku. Při analýze a implementaci závěrů rozhodnutí Výboru a doporučení Výboru ministrů Rady Evropy tak mohla navázat na již dříve uskutečněné diskuse.

K implementaci rozhodnutí Výboru připravilo Ministerstvo práce a sociálních věcí za spolupráce s dalšími experty novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí a souvisejících zákonů, která definitivně ruší službu dětský domov pro děti do tří let věku a žádné děti do tří, resp. čtyř let věku, včetně romských dětí a dětí se zdravotním postižením, nebude možné umisťovat do ústavních zařízení. Novela je v současné době v pokročilé fázi legislativního procesu. Po schválení v Poslanecké sněmovně bude následovat její projednání Senátem a předložení k podpisu prezidentu republiky. Nabytí účinnosti novely lze očekávat od 1. ledna 2025. Zároveň byla přijata celá řada doprovodných opatření.

Česká republika je s ohledem na výše uvedené přesvědčena, že Výborem shledané porušení napravila a uvedla práva dětí do tří let věku vyrůstat v rodinném prostředí do souladu s článkem 17 Charty.